

КОДЕКС**за задължителното обществено осигуряване**

(Обн., ДВ, бр. 110 от 17.12.1999 г.; Решение № 5 на КС от 29.06.2000 г. по КД № 4 от 2000 г., бр. 55 от 2000 г.; изм. и доп., бр. 64 от 2000 г.; изм., бр. 1 от 2001 г.; доп., бр. 35 от 2001 г.; изм., бр. 41 от 2001 г.; изм. и доп., бр. 1 от 04.01.2002 г.)

Предмет

Чл. 1. (Доп., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Този кодекс урежда задължителното обществено осигуряване, което включва държавното обществено осигуряване при общо заболяване, трудова злополука, професионална болест, майчинство, безработица, старост и смърт, както и допълнителното задължително пенсионно осигуряване.

**ДЯЛ ПЪРВИ
ДЪРЖАВНО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ****Глава първа
ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ
*Обхват на осигуряването***

Чл. 2. Държавното обществено осигуряване предоставя обезщетения, помощи и пенсии при:

1. временна неработоспособност;
2. временна намалена работоспособност;
3. инвалидност;
4. майчинство;
5. (нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) безработица;
6. (предишна т. 5, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) старост;
7. (предишна т. 6, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) смърт.

Принципи на осигуряването

Чл. 3. Държавното обществено осигуряване се осъществява въз основа на принципите на:

1. задължителност и всеобщност на осигуряването;
2. солидарност на осигурените лица;
3. равнопоставеност на осигурените лица;
4. социален диалог при управлението на осигурителната система;
5. фондова организация на осигурителните средства.

Осигурени лица

Чл. 4. (1) Задължително осигурени за всички осигурени социални рискове по този кодекс са:

1. работниците и служителите, наети на работа за повече от пет работни дни, или 40 часа, през един календарен месец, независимо от характера на работата, от начина на заплащането и от източника на финансиране;
2. държавните служители;
3. (изм., ДВ, бр. 64 от 2000 г.) кадровите военнослужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, държавните служители - офицери, сержанти и граждански лица по Закона за Министерството на вътрешните работи и лицата по § 19 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за изпълнение на наказанията;

4. (изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) членовете на кооперации, упражняващи трудова дейност и получаващи възнаграждение в кооперацията; членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията, не се осигуряват за безработица;
 5. лицата, които работят по втори или по допълнителен трудов договор;
 6. изпълнителите по договори за управление и контрол на търговски дружества.
- (2) (Изм., ДВ, бр. 64 от 2000 г., бр. 1 от 2002 г.) Работниците и служителите, наети на работа при един или повече работодатели за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец, се осигуряват задължително за инвалидност, старост и смърти за трудова злополука и професионална болест.
- (3) (Частично обявена за противоконституционна по отношение на работещите пенсионери, включени в кръга на задължително осигурените лица с [Решение № 5 по КД № 4 от 2000 г.](#), ДВ, бр. 55 от 2000 г.) Задължително осигурени за инвалидност поради общо заболяване за старост и за смърт са:
1. лицата, регистрирани като упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност;
 2. лицата, упражняващи трудова дейност като еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски дружества;
3. (обявена за противоконституционна с [Решение № 5 по КД № 4 от 2000 г.](#), ДВ, бр. 55 от 2000 г.) **докторантите, ако не са осигурени за пенсия на друго основание;**
4. (изм., ДВ, бр. 64 от 2000 г.) земеделските производители;
 5. (изм., ДВ, бр. 64 от 2000 г.) лицата, които полагат труд без трудово правоотношение и получават месечно възнаграждение, равно или над една минимална работна заплата, след намаляването му с нормативно признатите разходи.
- (4) (Изм., ДВ, бр. 64 от 2000 г.; доп., бр. 1 от 2002 г.) Лицата по ал. 3, т. 1, 2 и 4 по свой избор могат да се осигуряват и за всички осигурени социални рискове без трудова злополука и професионална болест и безработица.
- (5) (Нова, ДВ, бр. 64 от 2000 г.) Лицата, изпратени на работа в чужбина от български посредник, могат да се осигуряват за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт върху избран осигурителен доход от 2 до 10 минимални работни заплати за страната.
- (6) (Нова, ДВ, бр. 64 от 2000 г.) Лицата, на които е отпусната пенсия, се осигуряват по свое желание в случаите, когато упражняват дейностите по ал. 3, т. 1, 2, 4 и 5 по реда на този кодекс.
- (7) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Редът за осигуряване на самоосигуряващите се лица, на лицата, работещи без трудово или служебно правоотношение, и на лицата, изпратени на работа в чужбина от български работодател или с посредничество на българска организация, се урежда от Министерския съвет по предложение на Националния осигурителен институт.

Осигурители

- Чл. 5. (1) Осигурител е всяко физическо лице, юридическо лице или негово поделение, както и други организации, които имат задължение по закон да внасят осигурителни вноски за други физически лица.
- (2) Самоосигуряващ се е физическо лице, което е длъжно да внася осигурителни вноски изцяло за своя сметка.
- (3) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Осигурителите периодично представят на Националния осигурителен институт данни за осигурителния доход, осигурителните вноски за държавното обществено осигуряване, здравното осигуряване и допълнителното задължително пенсионно осигуряване, осигурителните плащания и за трудовия стаж поотделно за всеки работник или служител.
- (4) Данните по ал. 3 се представят на Националния осигурителен институт и от лицата по ал. 2.

- (5) Националният осигурителен институт издава инструкция за сроковете, съдържанието, начина и реда за предоставяне и съхраняване на данните по ал. 3.
- (6) Осигурителят е длъжен при поискване от осигуреното лице или негов представител да издава в 14-дневен срок необходимите документи за осигурителен стаж и осигурителен доход.
- (7) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) При ликвидация, сливане, вливане, отделяне, разделяне или преобразуване осигурителите са длъжни да уведомят териториалното поделение на Националния осигурителен институт, където са регистрирани, преди внасянето на искането в съда. Доказателството за уведомяване е условие за разглеждане на искането в съда.
- (8) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) При откриване на банкова сметка осигурителят декларира това обстоятелство в 7-дневен срок пред териториалното поделение на Националния осигурителен институт, където е регистриран.

Осигурителни вноски

Чл. 6. (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.)

- (1) Размерът на осигурителните вноски за фондовете на държавното обществено осигуряване се определя за всеки от фондовете със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване съобразно обхванатите осигурени социални рискове.
- (2) Доходът, върху който се дължат осигурителни вноски, включва всички възнаграждения и други доходи от трудова дейност. Със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване се определят:
1. максималният месечен размер на осигурителния доход през календарната година;
 2. минималният месечен размер на осигурителния доход през календарната година за самоосигуряващите се лица.
- (3) Осигурителните вноски за работниците и служителите, за лицата, упражняващи трудова дейност и получаващи трудови възнаграждения като членове на кооперации, се дължат върху получените брутни месечни възнаграждения, но върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход, и се разпределят между осигурителите и осигурените, както следва:
1. за 2000 и 2001 г. - 80:20;
 2. за 2002 г. - 75:25;
 3. за 2003 г. - 70:30;
 4. за 2004 г. - 65:35;
 5. за 2005 г. - 60:40;
 6. за 2006 г. - 55:45;
 7. за 2007 г. и след това - 50:50.
- (4) Осигурителните вноски за лицата по чл. 4, ал. 1, т. 6 и ал. 3, т. 5 се дължат върху получените месечни възнаграждения след намаляването им с нормативно признатите разходи, но върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход, и се разпределят между осигурителя и осигурения в съотношението по ал. 3.
- (5) Осигурителните вноски за лицата по чл. 4, ал. 1, т. 2 и 3 се дължат върху получените брутни месечни възнаграждения по тези правоотношения, но върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход, и са за сметка на държавния бюджет.
- (6) Осигурителните вноски за фонд "Трудова злополука и професионална болест" са за сметка на осигурителите.
- (7) Осигурителните вноски за лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1, 2 и 4 са за сметка на осигурените лица и се дължат авансово:
1. за лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1 и 2 - върху месечен осигурителен доход между минималния и максималния месечен размер на дохода, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година;
 2. за лицата по чл. 4, ал. 3, т. 4 - върху месечен осигурителен доход между петдесет

на сто от минималния и максималния месечен размер на дохода, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година.

(8) Окончателният размер на месечния осигурителен доход за лицата по ал. 7 се определя за периода, през който е упражнявана трудова дейност през предходната година, въз основа на доходите, декларирани в годишната данъчна декларация по Закона за облагане доходите на физическите лица, и не може да бъде по-малък от минималния месечен осигурителен доход и по-голям от максималния месечен осигурителен доход. Окончателната осигурителна вноска се дължи върху годишния осигурителен доход, определен като разлика между декларирания доход и сбора от доходите, върху които са внасяни авансово осигурителни вноски. Осигурителните вноски се внасят за сметка на осигурените лица в размерите, определени за фонд "Пенсии".

(9) Земеделските производители, регистрирани на основание на нормативен акт, които извършват единствено земеделска дейност, не определят окончателен размер на осигурителния доход. Осигурителните вноски за тези лица могат да се изплащат от фондове за подпомагане на земеделските производители по ред, определен от Министерският съвет.

(10) За лицата, които получават доходи от дейности на различни основания по чл. 4, осигурителните вноски се внасят върху сбора от осигурителните им доходи, но върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход, по следния ред:

1. доходи по трудови и/или по служебни правоотношения, по договори за управление и контрол на търговски дружества и от трудова дейност като член-кооператори;
2. осигурителен доход като еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски дружества, упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност, и земеделски производители;
3. доходи за работа без трудово правоотношение.

(11) Върху средствата за социални разходи, давани постоянно или периодично пряко на лицата по чл. 4, ал. 1 в пари или в натура, се внасят осигурителни вноски в размера за фонд "Пенсии", определени съответно по реда на ал. 3, 4 и 5.

(12) Осигурителните вноски за сметка на осигурителите не могат да се удържат от възнаграждението на осигурените. То не може да се намалява с размера им.

(13) Елементите на възнаграждението, както и доходите, върху които се правят осигурителни вноски, се определят с акт на Министерския съвет по предложение на Националния осигурителен институт.

Ред за внасяне на осигурителните вноски
(Изм. на загл., ДВ, бр. 1 от 2002 г.)

Чл. 7. (1) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Осигурителните вноски за държавното обществено осигуряване, които са за сметка на осигурителите, се внасят едновременно с изплащането на дължимото възнаграждение или на част от него.

(2) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Осигурителните вноски за сметка на осигурените лица по чл. 4, ал. 1 се внасят при изплащане на дължимото възнаграждение.

(3) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Осигурителните вноски за самоосигуряващите се лица се внасят лично или чрез осигурителни каси до 10-о число на месеца, следващ месеца, за който се дължат.

(4) (Нова, ДВ, бр. 64 от 2000 г.) Земеделските производители, които извършват единствено земеделска дейност и се осигуряват само за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт, могат да внесат дължимите осигурителни вноски до 31 март на годината, следваща календарната година, за която се отнасят.

(5) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Осигурителните вноски за лицата, които работят без трудово правоотношение, се внасят от осигурителя до 10-о число на месеца, следващ месеца, за който се дължат.

(6) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Осигурителните вноски се внасят в банките или в

пощенските клонове и станции по ред, определен от Националния осигурителен институт, по съответните сметки на държавното обществено осигуряване и на допълнителното задължително пенсионно осигуряване.

(7) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Осигурителите внасят осигурителните вноски с платежни нареждания за всеки месец поотделно чрез прехвърляне от сметките си по съответната сметка на държавното обществено осигуряване и на допълнителното задължително пенсионно осигуряване при изплащане на трудовите възнаграждения, включително за авансови плащания. При теглене на суми за плащания, при прекратяване на осигуряването или при отпуск извън редовното плащане на заплати или аванс не се издава отделно платежно нареждане - тези суми се включват в платежното нареждане за първото следващо внасяне на осигурителни вноски.

(8) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Банките отпускат суми за изплащане на трудови възнаграждения, включително за авансовото им изплащане, както и за парични обезщетения, и на други плащания от държавното обществено осигуряване само след представяне на платежно нареждане за прехвърляне на осигурителните вноски и декларация от осигурителя, че са внесени дължимите осигурителни вноски върху тези суми за държавното обществено осигуряване, за здравното осигуряване и за допълнителното задължително пенсионно осигуряване.

(9) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Осигурителите, които нямат банкова сметка, внасят осигурителните вноски в брой в банките и в пощенските клонове и станции по съответната сметка на държавното обществено осигуряване и на допълнителното задължително пенсионно осигуряване.

(10) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Частта от осигурителните вноски, която е за сметка на осигурените лица съгласно чл. 6, ал. 3, се внася при изплащане на възнагражденията им и не се удържа от авансовите плащания освен в случаите, когато за съответния месец е изплатен само аванс.

Осигурителни каси

Чл. 8. (1) (Изм., ДВ, бр. 64 от 2000 г.) Лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1, 2 и 4 и юридическите лица могат да образуват осигурителни каси, които се регистрират в териториалното поделение на Националния осигурителен институт. Осигурителните каси провеждат осигуряването на своите членове. Осигурители, които са членове на осигурителните каси и имат наети на работа до 10 работници или служители, могат да провеждат тяхното осигуряване, както и осигуряването на лицата, работещи при тях без трудово правоотношение, чрез осигурителните каси.

(2) (Изм., ДВ, бр. 64 от 2000 г.) Осигурителните каси извършват осигуряването на лицата по ал. 1, като:

1. (изм., ДВ, бр. 64 от 2000 г., бр. 1 от 2002 г.) събира дължимите осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, за допълнителното задължително пенсионно осигуряване, за здравното осигуряване и ги превежда по съответните сметки на Националния осигурителен институт;

3. оформят и съхраняват документите, свързани с осигуряването на членовете на касата.

(3) Начинът и редът за създаването и функционирането на осигурителните каси се уреждат с акт на Министерския съвет по предложение на Националния осигурителен институт.

Осигурителен стаж

Чл. 9. (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.)

(1) За осигурителен стаж се зачита времето, за което са били дължими или внесени осигурителни вноски за лицата по чл. 4, ал. 1, 2 и ал. 3, т. 5, а за самоосигуряващите се лица - времето, за което са внесени осигурителни вноски. Не се зачита за

осигурителен стаж времето, през което лицата са били осигурени само за трудова злополука и професионална болест.

(2) За осигурителен стаж, без да се правят осигурителни вноски, се зачита времето:

1. на платен и неплатен отпуск за отглеждане на малко дете;
2. на платените и неплатените отпуски за временна неработоспособност и за отпуск за бременност и раждане;
3. на неплатения отпуск до 30 работни дни през една календарна година;
4. през което лицето е получавало обезщетение за безработица.

(3) За осигурителен стаж се зачита и времето:

1. през което лицата по чл. 4, ал. 1, т. 1, 2 и 3 не са работили поради незаконно недопускане или отстраняване от работа; за този период се внасят осигурителни вноски за сметка на осигурителя върху последното брутно възнаграждение, ако лицето не е било осигурявано; ако лицето е било осигурявано на друго основание, осигурителните вноски се внасят върху разликата между последното брутно възнаграждение и осигурителния доход за периода, ако този доход е по-малък;
2. през което лицата по чл. 4, ал. 1, т. 1, 2 и 3 са били без работа поради уволнение, което е признато за незаконно от компетентните органи - от датата на уволнението до възстановяването им на работа; за този период се внасят осигурителни вноски за сметка на осигурителя върху последното брутно възнаграждение, ако лицето не е било осигурявано; ако лицето е било осигурявано, осигурителните вноски се внасят върху разликата между последното брутно възнаграждение и осигурителния доход за периода, ако този доход е по-малък;
3. през което уволненият поради задържане от органите на властта е останал без работа в резултат на това, и не е бил привлечен като обвиняем, или е бил оправдан, или наказателното производство е било прекратено или наложеното наказание лишаване от свобода е признато по съответния ред за неоснователно наложено поради това, че не е извършил деянието или че извършеното деяние не съставлява престъпление; за този период се внасят осигурителни вноски за сметка на републиканския бюджет върху последното брутно възнаграждение;
4. през което трудоустроеното лице не работи, тъй като не му е предоставена подходяща работа от осигурителя съобразно предписанието на здравните органи; за този период се внасят осигурителни вноски за сметка на осигурителя върху полагащото се обезщетение;
5. през което лицето е получавало обезщетение за времето, през което е останало без работа по Кодекса на труда, Закона за държавния служител и Закона за висшето образование; за този период се внасят осигурителни вноски върху получаваното обезщетение; за работниците и служителите осигурителните вноски са в съотношението по чл. 6, ал. 3.

(4) Осигурителният стаж в случаите по ал. 3, т. 1 - 4 се зачита от категорията труд, по която лицето е работело преди незаконното недопускане или отстраняване от работа, уволнението, изтърпяването на наказанието лишаване от свобода и времето, през което трудоустроеният не работи, ако това е по-благоприятно за лицето.

(5) Осигурителните вноски по ал. 3 са в размерите за фонд "Пенсии" и за допълнително задължително пенсионно осигуряване.

(6) За осигурителен стаж при пенсиониране се зачита и времето, през което родител (осиновител) или съпруг (съпруга) са полагали грижи за инвалиди със загубена работоспособност над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ, поради което не са били осигурени или не са получавали пенсия. При пенсиониране за периода, който се зачита за осигурителен стаж, се внасят осигурителни вноски в размера за фонд "Пенсии" върху минималната работна заплата към датата на отпускането на пенсия, които са за сметка на държавния бюджет.

(7) За осигурителен стаж при пенсиониране се зачита периодът на наборна или мирновременна алтернативна служба и времето, през което неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст. За тези периоди се внасят осигурителни вноски в

размера за фонд "Пенсии" за сметка на републиканския бюджет върху минималната работна заплата към датата на отпускане на пенсията.

(8) Зачита се за осигурителен стаж при пенсиониране, ако това е по-благоприятно за лицата, в съотношение 4 години за 5 години от трета категория времето, през което лицата са работили по трудов договор при пълно работно време и:

1. по допълнителен или втори трудов договор с дневно работно време не по-малко от 3 часа;
2. са упражнявали трудова дейност като еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски дружества;
3. са упражнявали свободна професия и/или занаятчийска дейност.

(9) Осигурителен стаж по ал. 8 се зачита на държавните служители, когато са упражнявали някои от дейностите по същата алинея, при спазване разпоредбите на Закона за държавния служител.

(10) Осигурителният стаж по ал. 8 и 9 се зачита само за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68.

Възникване, времетраене и прекратяване на осигуряването

Чл. 10. (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Осигуряването възниква от деня, в който лицата започват да упражняват трудова дейност по чл. 4 и продължава до прекратяването ѝ.

Осигурителни права на осигурените за всички осигурени социални рискове

Чл. 11. (1) Осигурените за всички осигурени социални рискове лица имат право на:

1. парични обезщетения за:

- а) временна неработоспособност поради общо заболяване, трудова злополука и професионална болест, за санаторно-курортно лечение и при належаш медицински преглед или изследване, карантина, отстраняване от работа по предписание на здравните органи, гледане на болен или на член от семейството под карантина, належашо придружаване на болен член от семейството за медицински преглед, изследване или лечение, както и за гледане на здраво дете, върнато от детско заведение поради карантина в заведението или на детето;
- б) трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради общо заболяване, трудова злополука или професионална болест;
- в) трудоустрояване поради бременност и кърмене;
- г) бременност и раждане;
- д) отглеждане на малко дете;

2. парични помощи за:

- а) инвалидност поради общо заболяване, когато няма основания за отпускане на пенсия;
- б) профилактика и рехабилитация;
- в) помощно-технически средства, свързани с увреждането;

3. (нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) обезщетения за безработица;

4. (предишна т. 3, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) пенсии за:

- а) осигурителен стаж и възраст;
- б) инвалидност поради трудова злополука или професионална болест;
- в) инвалидност поради общо заболяване.

(2) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) При смърт на осигуреното лице съпругът (съпругата), децата и родителите имат право на еднократна помощ в общ размер две минимални работни заплати и на наследствена пенсия.

(3) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Паричната помощ за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице, е в размер на 60-дневното обезщетение за временна неработоспособност, определено съгласно чл. 41.

Осигурителни права на осигурените за трудова злополука и професионална болест

(Изм. на загл., ДВ, бр. 1 от 2002 г.)

Чл. 12. (1) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Осигурените за трудова злополука или професионална болест лица имат право на:

1. парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест, санаторно-курортно лечение, належащ медицински преглед, изследване и/или лечение;
2. парични помощи за профилактика и рехабилитация;
3. пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест;
4. парични помощи за помощно-технически средства, свързани с увреждането.

(2) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) При смърт на осигуреното лице, която е в причинна връзка със злополуката или професионалната болест, съпругът (съпругата), децата и родителите имат право на еднократна помощ в общ размер две минимални работни заплати и на наследствена пенсия.

Осигурителни права на осигурените за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт

(Изм. на загл., ДВ, бр. 1 от 2002 г.)

Чл. 13. (1) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Осигурените за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт имат право на:

1. пенсия за инвалидност поради общо заболяване;
2. пенсия за осигурителен стаж и възраст;
3. парични помощи за помощно-технически средства, свързани с увреждането.

(2) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) При смърт на осигуреното лице съпругът (съпругата), децата и родителите имат право на еднократна помощ в общ размер две минимални работни заплати и на наследствена пенсия.

Експертиза на работоспособността

Чл. 14. (1) Експертизата на работоспособността се организира и ръководи от Министерството на здравеопазването.

(2) Степента на трайно намалената работоспособност се определя в проценти спрямо възможностите на здравия човек.

(3) Принципите и критериите на експертизата на работоспособността, както и редът за нейното установяване, се определят с акт на Министерския съвет.

(4) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Контролът върху експертизата на работоспособността се осъществява от Министерството на здравеопазването и от Националния осигурителен институт.

Органи на експертизата на работоспособността

Чл. 15. (1) Експертизата на временната неработоспособност се осъществява от лекуващите лекари, лекарските консултативни комисии (ЛКК), териториалните експертни лекарски комисии (ТЕЛК) и Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК).

(2) Експертизата на трайната неработоспособност се осъществява от териториалните експертни лекарски комисии и от НЕЛК.

Обжалване на решенията на органите на експертизата

Чл. 16. (1) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Обжалванията и възраженията от страна на заинтересованите лица и органи (освидетелстваните, работодателите, осигурителите, Националният осигурителен институт и органите на медицинската експертиза на работоспособността) се правят:

1. (изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) срещу решенията на лекуващия лекар - пред лекарската консултативна комисия;
 2. (изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) срещу решенията на лекарската консултативна комисия - в 14-дневен срок от получаването им пред териториалната експертна лекарска комисия;
 3. срещу решенията на териториалната експертна лекарска комисия - в 14-дневен срок от получаването им пред НЕЛК;
 4. (изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) срещу решенията на НЕЛК - пред Софийския градски съд по реда на Закона за административното производство.
- (2) Органите по експертизата на работоспособността могат и по своя инициатива да отменят или да изменят неправилни решения на по-долустоящите органи, както и да връщат техните решения за отстраняване на грешки или непълноти.
- (3) Ръководителят на НЕЛК може да разпорежи преразглеждане на неправилни или противоречиви решения, постановени от нейните състави.

Влизане в сила на решенията

Чл. 17. Решенията на органите по експертизата на работоспособността, които не са обжалвани или редът за обжалването им е изчерпан, са задължителни за всички лица, органи и организации в страната.

Глава втора ФИНАНСОВО УСТРОЙСТВО

Осигурителни фондове

Чл. 18. Средствата на държавното обществено осигуряване се обособяват във:

1. фонд "Пенсии";
2. (нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) фонд "Пенсии, несвързани с трудова дейност";
3. (предишна т. 2, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) фонд "Трудова злополука и професионална болест";
4. (предишна т. 2, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) фонд "Общо заболяване и майчинство";
5. (нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) фонд "Безработица".

Бюджет на фондовете

Чл. 19. (1) (Доп., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Народното събрание приема Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване, който включва консолидиран бюджет на държавното обществено осигуряване бюджетите на фондовете по чл. 18 и бюджета на Националния осигурителен институт и действия за срок една календарна година.

(2) Законопроектът за бюджета на държавното обществено осигуряване се изготвя от Националния осигурителен институт и се представя в Министерския съвет за съгласуване заедно с проекта на Закона за държавния бюджет. Министерството на финансите след приемането на макроикономическата рамка на държавния бюджет предоставя на Националния осигурителен институт необходимите показатели за съставяне на проекта на бюджета на държавното обществено осигуряване.

- (3) Законопроектът по ал. 2 се съставя по пълна бюджетна класификация за държавния бюджет.
- (4) В Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване се предвижда общ резерв на фондовете по чл. 18, образуван чрез отчисления по норматив, определен в закона за бюджета, въз основа на осигурително-технически план. В резерва се внасят и приходите по актовете за начет.
- (5) Законопроектът за бюджета на държавното обществено осигуряване се разглежда от Народното събрание едновременно със законопроекта за държавния бюджет.
- (6) В случай, че бюджетът на държавното обществено осигуряване не бъде приет от Народното събрание до началото на бюджетната година, осигурителните приходи се събират и осигурителните разходи се извършват съобразно действащите нормативни актове, а за издръжка на органите на Националния осигурителен институт се разходва месечно до една дванадесета част от разходите, предвидени в бюджета за предходната година.

Бюджет на Националния осигурителен институт

- Чл. 20. (1) Бюджетът на Националния осигурителен институт е част от консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и се разработва по приходните и разходните параграфи на бюджетната класификация.
- (2) Приходите в бюджета на Националния осигурителен институт се формират като:
1. (изм. и доп., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) процент от приходите от осигурителните вноски за фондовете "Пенсии", "Общо заболяване и майчинство", "Трудова злополука и професионална болест", "Безработица" и "Пенсии, несвързани с трудова дейност";
 2. процент от приходите от здравно осигурителните вноски;
 3. (отм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) ;
 4. процент от приходите от осигурителни вноски за допълнителното задължително пенсионно осигуряване;
 5. заеми;
 6. неданъчни приходи.
- (3) Разходите по бюджета на Националния осигурителен институт се определят за:
1. издръжка на дейността по държавното обществено осигуряване и на дейностите по здравното осигуряване, фонд "Професионална квалификация и безработица" и допълнителното задължително пенсионно осигуряване (в частта за събиране и контрол на осигурителните вноски);
 2. капиталови разходи (за придобиване на дълготрайни материални активи, нематериални активи и основен ремонт), свързани с цялостната дейност на Националния осигурителен институт;
 3. погасяване на задължения по заеми.
- (4) Процентите по ал. 2, т. 1 - 4 се определят със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване.
- (5) Разходите по ал. 3 се утвърждават от надзорния съвет на Националния осигурителен институт по предложение на управителя.

Приходи по фонд "Пенсии"

- Чл. 21. Приходите по фонд "Пенсии" се набират от:
1. осигурителни вноски от осигурители, осигурени и самоосигуряващи се лица;
 2. осигурителни вноски и приходи, предвидени в други закони, за осигуряване за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт;
 3. (изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) суми от държавния бюджет за провеждане на осигуряването на лицата по чл. 4, ал. 1, т. 2 и 3 и чл. 9, ал. 6;
 4. (изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) суми от републиканския бюджет за:
 5. възстановяване на направени осигурителни разходи в предвидените в

нормативните актове случаи;

6. (доп., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) глоби, имуществени санкции и наказателни лихви;
7. такси, определени с тарифа на Министерския съвет;
8. лихви и дивиденди;
9. дарения и завещания;
10. (отм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.);
11. други източници.

Разходи по фонд "Пенсии"

Чл. 22. Средствата по фонд "Пенсии" се разходват за:

1. (изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) изплащане на пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване, наследствени пенсии и добавките към тях;
2. (доп., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) осъвременяване, индексирание и компенсиране на пенсиите по т. 1;
3. други разходи, свързани с пенсионното осигуряване;
4. (нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) здравноосигурителни вноски за пенсионери.

Приходи по фонд "Пенсии, несвързани с трудова дейност"

Чл. 22а. (Нов, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Приходите по фонд "Пенсии, несвързани с трудова дейност" се набират от:

1. суми от републиканския бюджет за:
 - а) изплащане на пенсии, за които не се дължат осигурителни вноски, и за индексациите, компенсиациите и добавките към тях;
 - б) добавки към пенсиите на ветераните от войните;
 - в) добавки по чл. 84, определени от пенсиите по буква "а";
2. възстановяване на направени осигурителни разходи в предвидените в нормативните актове случаи;
3. такси, определени с тарифа на Министерския съвет;
4. лихви и дивиденди;
5. дарения и завещания.

Разходи по фонд "Пенсии, несвързани с трудова дейност"

Чл. 22б. (Нов, ДВ, бр. 1 от 2002 г.)

- (1) Средствата по фонд "Пенсии, несвързани с трудова дейност" се разходват за изплащане на пенсии за военна инвалидност, пенсии за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост, социални пенсии за инвалидност, пенсии за особени заслуги, персонални пенсии, за индексациите, компенсиациите и добавките към тях, както и за добавките към пенсиите на ветераните от войните и за добавки по чл. 84, определени от пенсии, за които не се дължат осигурителни вноски.
- (2) Средствата по фонд "Пенсии, несвързани с трудова дейност" се разходват и за изплащане на пенсии, за които не се дължат осигурителни вноски, по отменените Закон за пенсиите и Закон за общественото осигуряване, както и за индексациите, компенсиациите и добавките към тях.

Приходи по фонд "Трудова злополука и професионална болест"

Чл. 23. Приходите по фонд "Трудова злополука и професионална болест" се набират от:

1. осигурителни вноски;

2. суми от държавния бюджет за осигуряването на лицата по чл. 4, ал. 1, т. 2 и 3;
3. приходи, предвидени в други закони, за осигуряване за трудови злополуки и професионална болест;
4. възстановяване на направени осигурителни разходи в предвидените в нормативните актове случаи;
5. (доп., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) глоби, имуществени санкции и наказателни лихви;
6. такси, определени с тарифа на Министерския съвет;
7. лихви и дивиденди;
8. дарения и завещания;
9. други източници.

Разходи по фонд "Трудова злополука и професионална болест"

Чл. 24. Средствата по фонд "Трудова злополука и професионална болест" се разходват за:

1. изплащане на парични обезщетения, пенсии и помощи;
2. осъвременяване, индексирание и компенсиране на паричните обезщетения, пенсии и помощи;
3. мероприятия за предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести;
4. помощно-технически средства, свързани с увреждането;
5. други разходи, свързани с осигуряването за трудова злополука и професионална болест.

Приходи по фонд "Общо заболяване и майчинство"

Чл. 25. Приходите по фонд "Общо заболяване и майчинство" се набират от:

1. осигурителни вноски;
2. суми от държавния бюджет за осигуряването на лица по чл. 4, ал. 1, т. 2 и 3;
3. приходи, предвидени с други закони, за осигуряване за общо заболяване и майчинство;
4. (нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) суми от републиканския бюджет за изплащане на:
 - а) месечни добавки за деца;
 - б) еднократни помощи за раждане;
 - в) месечни добавки за деца инвалиди.
5. (предишна т. 4, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) възстановяване на направени осигурителни разходи в предвидените в нормативните актове случаи;
6. (предишна т. 5, доп., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) глоби, имуществени санкции и наказателни лихви;
7. (предишна т. 6, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) такси, определени с тарифа на Министерския съвет;
8. (предишна т. 7, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) лихви и дивиденди;
9. (предишна т. 8, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) дарения и завещания;
10. (предишна т. 9, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) други източници.

Разходи по фонд "Общо заболяване и майчинство"

Чл. 26. Средствата по фонд "Общо заболяване и майчинство" се разходват за:

1. изплащане на парични обезщетения и помощи;
2. осъвременяване, индексирание и компенсиране на паричните обезщетения и помощи;
3. финансиране на дейности за намаляване на общите заболявания;
4. осигуряване с помощно-технически средства;
5. други разходи, свързани с осигуряването за общо заболяване и майчинство;

6. (нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) изплащане на месечни добавки за деца;
7. (нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) изплащане на еднократни помощи за раждане;
8. (нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) изплащане на месечни добавки за деца инвалиди.

Приходи за фонд “Безработица”

Чл. 26а. (Нов, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Приходите за фонд “Безработица” се набират от:

1. осигурителни вноски;
2. глоби, имуществени санкции и наказателни лихви;
3. целеви суми от държавния бюджет за обезщетения по чл. 233 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България;
4. лихви и дивиденди;
5. дарения и завещания;
6. други източници.

Разходи за фонд “Безработица”

Чл. 26б. (Нов, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Средствата от фонд “Безработица” се разходват за изплащане на обезщетения за безработица, обезщетения по чл. 233 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и здравноосигурителни вноски за безработните.

Краткосрочни безлихвени заеми за фондовете

Чл. 27. При временен недостиг на средства във фондовете за покриване на неотложни осигурителни плащания могат да се ползват краткосрочни безлихвени заеми от републиканския бюджет, както и от фондове със социално предназначение до размера на техните резерви със заповед на министъра на финансите и министъра на труда и социалната политика по предложение на надзорния съвет на Националния осигурителен институт.

Влагане на свободни средства

Чл. 28. (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Временно свободните средства по фондовете на държавното обществено осигуряване могат да се влагат по депозитни сметки в Българската народна банка или за придобиване, на първичния пазар или чрез Министерството на финансите, на държавни ценни книжа, емитирани от българското правителство.

Банково обслужване

Чл. 29. (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.)

- (1) Банките, обслужващи сметките на Националния осигурителен институт, се определят от Министерството на финансите и Българската народна банка. От определените от Българската народна банка и Министерството на финансите банки Надзорният съвет на Националния осигурителен институт избира банките, които имат право да обслужват сметките на Националния осигурителен институт.
- (2) Редът и начинът на обслужване на сметките на Националния осигурителен институт се определят от Министерството на финансите и Българската народна банка.

Изпълнение на бюджета

Чл. 30. (1) Изпълнението на бюджета на държавното обществено осигуряване се осъществява от Националния осигурителен институт.

(2) Първостепенен разпоредител с бюджета на държавното обществено осигуряване е управителят на Националния осигурителен институт.

(3) Второстепенни разпоредители с бюджета на държавното обществено осигуряване в териториалните поделения на Националния осигурителен институт са техните ръководители.

Годишен отчет

Чл. 31. (1) Годишният отчет за изпълнението на бюджета на държавното обществено осигуряване се изготвя от Националния осигурителен институт и се внася от неговия управител в Народното събрание за приемане едновременно с отчета за изпълнението на държавния бюджет.

(2) Решението на Народното събрание за приемане отчета за изпълнението на бюджета на държавното обществено осигуряване се обнародва в "Държавен вестник".

Глава трета УПРАВЛЕНИЕ

Функции на Министерството на труда и социалната политика

Чл. 32. Министерството на труда и социалната политика разработва, координира и провежда държавната политика по държавното обществено осигуряване.

Национален осигурителен институт

Чл. 33. (1) Държавното обществено осигуряване се управлява от Националния осигурителен институт. Той отчита своята дейност пред Народното събрание.

(2) Националният осигурителен институт е юридическо лице със седалище София. Институтът създава свои териториални поделения.

(3) Националният осигурителен институт:

1. изпълнява бюджета на държавното обществено осигуряване;
2. събира осигурителните вноски и вземанията на държавното обществено осигуряване;
3. събира осигурителните вноски за:
 - а) здравно осигуряване;
 - б) (отм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.);
 - в) допълнителното задължително пенсионно осигуряване;
4. осъществява контрол по спазване на осигурителното законодателство;
5. организира дейността по установяване на административни нарушения и административни наказания;
6. (доп., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) извършва плащането на пенсиите и обезщетенията за безработица и организира дейността по другите осигурителни плащания;
7. събира информация и поддържа информационна система за осигурените лица, осигурителите и самоосигуряващите се лица;
8. осъществява дейност по подготовка и прилагане на международни договори в областта на държавното обществено осигуряване;
9. (нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) издава информационен бюлетин.

(4) Функциите на Националния осигурителен институт по събиране на вноските по ал. 3, т. 2 и 3 и разпределението на събраните суми се уреждат с акт на Министерския

съвет.

Органи на управление

Чл. 34. Органи на управление на Националния осигурителен институт са:

1. надзорният съвет;
2. управителят и подуправителят.

Надзорен съвет

Чл. 35. (1) Надзорният съвет се състои от по един представител на всяка от представителните организации на работниците и служителите и на работодателите, признати съгласно чл. 3 от Кодекса на труда, и равен на тях брой представители, определени от Министерския съвет.

(2) Представителите на организациите на работниците и служителите и на работодателите по ал. 1 се определят от ръководните им органи на национално равнище.

(3) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Когато представителните организации на работниците и служителите или на работодателите са различен брой, квотата на организациите с по-малък брой се допълва до квотата на организациите с по-голям брой по споразумение между заинтересованите организации.

(4) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) При липса на споразумение по ал. 3 допълване на квотата на национално представителните организации с по-малък брой не се осъществява и съставът на Надзорния съвет количествено се определя единствено по реда на ал. 1.

(5) (Предишна ал. 3, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Надзорният съвет има мандат за срок четири години.

(6) (Предишна ал. 4, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Поименният състав на надзорния съвет, както и промените в него, се обнародват от председателя му в "Държавен вестник".

(7) (Предишна ал. 5, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Членовете на надзорния съвет избират от своя състав председател на ротационен принцип.

(8) (Предишна ал. 6, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Надзорният съвет се свиква на заседания от председателя или по искане на една трета от членовете му.

(9) (Предишна ал. 7, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Заседанията на надзорния съвет са редовни, ако на тях са присъствали най-малко половината от членовете му. Решенията се вземат, ако за тях гласуват повече от половината от общия брой на членовете на надзорния съвет.

(10) (Предишна ал. 8, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Управителят на Националния осигурителен институт участва в заседанията на надзорния съвет със съвещателен глас.

Функции на надзорния съвет

Чл. 36. Надзорният съвет:

1. утвърждава основните насоки на дейността на Националния осигурителен институт;
2. утвърждава проектите на годишния бюджет на държавното обществено осигуряване и отчета му;
3. осъществява контрол върху дейността на Националния осигурителен институт, съвета на управителя, управителя и подуправителя;
4. утвърждава проектите на нормативните актове по държавното обществено осигуряване преди внасянето им за приемане от съответните държавни органи;
5. приема правилник за организацията и дейността на Националния осигурителен институт и правилник за дейността на надзорния съвет;

6. (доп., ДВ, бр. 1 от 20021 г.) по искане на длъжниците към фондовете на държавното обществено осигуряване при изключителни случаи по време на материални затруднения по предложение на управителя може да разсрочи плащането на вземания над 100 000 лв. за срок до три години по реда на чл. 116; разсроченото вземане се събира със законната лихва;
7. взема решение за заличаване на несъбираеми вземания след приключване на производството за ликвидация на осигурителите;
8. взема решения за придобиване и разпореждане с имуществото на Националния осигурителен институт над размер, определен от правилника за организацията и дейността на Националния осигурителен институт;
9. взема решения за използване средствата от резерва по бюджета на държавното обществено осигуряване;
10. взема решения за придобиване на недвижими имоти от Националния осигурителен институт срещу задължения към фондовете на държавното обществено осигуряване;
11. определя възнаграждението на управителя и подуправителя.

Управител и подуправител

Чл. 37. (1) Управителят и подуправителят на Националния осигурителен институт се избират от Народното събрание за срок четири години.

(2) Управителят на Националния осигурителен институт действа от името на института, организира и ръководи дейността му и го представлява пред всички физически и юридически лица в страната и в чужбина.

(3) При отсъствие на управителя неговите функции се изпълняват от подуправителя. Подуправителят може да изпълнява функции, които са му възложени от управителя. Подуправителят свиква и ръководи заседанията на съвета на управителя.

(4) Управителят и подуправителят могат да бъдат освободени и преди изтичане на срока, за който са избрани, ако са осъдени за умишлено престъпление от общ характер с влязла в сила присъда, системно нарушават задълженията си, възпрепятствани са да ги изпълняват за срок повече от шест месеца или са подали оставка пред Народното събрание.

(5) Управителят:

1. осъществява оперативното ръководство на Националния осигурителен институт;

2. утвърждава задължителни за всички физически и юридически лица в страната инструкции, формуляри и други документи, свързани с провеждане на осигуряването;

3. внася за утвърждаване в надзорния съвет:

а) проектобюджета на държавното обществено осигуряване;

б) проект за отчет за изпълнение на бюджета на държавното обществено осигуряване;

в) проекти за нормативни актове по държавното обществено осигуряване;

г) проект за правилник за организацията и дейността на Националния осигурителен институт;

д) проекти на решения за използване на средства от резерва по бюджета на държавното обществено осигуряване;

4. открива и закрива подразделения на Националния осигурителен институт и утвърждава структурата и бюджетите им;

5. сключва разпоредителни сделки за имуществото на Националния осигурителен институт до размер, определен с правилника за организацията и дейността на Националния осигурителен институт;

6. (доп., ДВ, бр. 1 от 20021 г.) по искане на длъжниците на държавното обществено осигуряване при изключителни случаи може да разсрочи плащането на вземания от 10 000 до 100 000 лв. за срок до три години по реда на чл. 116; разсроченото вземане

се събира със законната лихва;

7. утвърждава разпределението на капитални вложения за стопанисване имуществото на Националния осигурителен институт;

8. (нова, ДВ, бр. 64 от 2000 г.) утвърждава и обявява осигурителния доход по чл. 70.

Съвет на управителя

Чл. 38. (1) В своята дейност управителят се подпомага от съвет на управителя на Националния осигурителен институт, който се състои от ръководителите на функционалните направления на института и подуправител.

(2) Заседанията на съвета на управителя са редовни, ако присъстват две трети от членовете. Решенията се вземат с обикновено мнозинство.

(3) Съветът на управителя предлага на управителя проекти на решения във връзка с правомощията му по чл. 37, ал. 5.

Изисквания към членовете на надзорния съвет, управителя и подуправителя

Чл. 39. (1) Членове на надзорния съвет, управител и подуправител на Националния осигурителен институт не могат да бъдат:

1. лица, които са лишени от правото да заемат ръководна, отчетническа или материалноотговорна длъжност;
2. лица, които участват в управителни или контролни органи на други осигурителни фондове;
3. лица, осъждани за умишлено престъпление;
4. лица, които са били членове на управителни органи на юридически лица, прекратени поради несъстоятелност, ако са останали неудовлетворени кредитори;
5. лица, които се намират в родство по права или по съребрена линия или по сватовство до четвърта степен с членове на надзорния съвет, управителя и подуправителя.

Глава четвърта ОБЕЗЩЕТЕНИЯ

Раздел I

Обезщетения при временна неработоспособност и трудоустрояване

Право на обезщетение

Чл. 40. (1) Осигурените лица имат право на парично обезщетение вместо трудово възнаграждение за времето на отпуск поради временна неработоспособност, ако имат най-малко 6 месеца осигурителен стаж.

(2) Изискването по ал. 1 не се отнася при придобиване право на парично обезщетение за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест, при бременност и раждане и за осигурени, ненавършили 18-годишна възраст.

(3) (Доп., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Паричните обезщетения за временна неработоспособност, помощите и другите обезщетения по държавното обществено осигуряване се изплащат чрез осигурителите в сроковете за изплащане на трудовите възнаграждения.

(4) (Изм., ДВ, бр. 64 от 2000 г.) Паричните обезщетения за първите три работни дни от временната неработоспособност, но не за повече от петнадесет работни дни през една календарна година, са за сметка на осигурителите.

Възнаграждение, от което се определя обезщетението

Чл. 41. (1) (Доп., ДВ, бр. 64 от 2000 г.) Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване се изчислява в размер 80 на сто, а за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест - в размер 90 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху които са внесени осигурителните вноски за периода от шест календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността. Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване не може да надвишава среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението.

(2) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) За дните, включени в периода по ал. 1, се взема предвид среднодневната минимална работна заплата за страната за съответния период, ако лицето:

1. не е било осигурено за всички осигурени социални рискове;
2. не е било осигурено за всички осигурени социални рискове без трудова злополука, професионална болест и безработица;
3. е ползвало неплатен отпуск, който се зачита за трудов или служебен стаж;
4. е ползвало отпуск за отглеждане на малко дете.

(3) За дните, включени в периода по ал. 1, през които лицето е получавало парично обезщетение от общественото осигуряване за временна неработоспособност или за бременност и раждане, се взема предвид размерът на обезщетението.

(4) Начинът на изчисляване на обезщетението се урежда с акт на Министерския съвет.

Срок на изплащане на обезщетението

Чл. 42. (1) Паричното обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване, трудова злополука и професионална болест се изплаща от първия ден на настъпването до възстановяване на работоспособността или до установяване на инвалидност.

(2) (Изм., ДВ, бр. 64 от 2000 г., бр. 1 от 2002 г.) Когато временната неработоспособност поради общо заболяване, трудова злополука или професионална болест е настъпила до 2 месеца от прекратяването на трудовия договор или осигуряването, паричното обезщетение се изплаща за срока на неработоспособността, но за не повече от 75 календарни дни. В тези случаи паричното обезщетение не се изплаща на лица, които получават пенсия или обезщетение за оставане без работа, изплащано по Кодекса на труда, Закона за държавния служител и Закона за висшето образование.

(3) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Когато временната неработоспособност е настъпила преди прекратяване на срочни трудови и служебни правоотношения, договори за кадрова военна служба и договори за управление и контрол на търговски дружества, паричното обезщетение се изплаща за не повече от 75 календарни дни след прекратяване на правоотношенията или договорите. Ако временната неработоспособност е поради трудова злополука или професионална болест, паричното обезщетение се изплаща до възстановяване на работоспособността или до установяване на инвалидност.

Обезщетения поради карантина или отстраняване от работа

Чл. 43. Парично обезщетение за временна неработоспособност поради карантина или отстраняване от работа по предписание на здравните органи се изплаща съответно за:

1. времето, за което осигуреният е под карантина;
2. времето на отстраняване от работа, ако осигуреният не може да бъде трудоустроен на друга подходяща работа през това време, но за не повече от 90 календарни дни

през една календарна година.

Обезщетения за санаторно-курортно лечение

Чл. 44. На неработоспособните лица, изпратени от здравните органи на санаторно-курортно лечение, парично обезщетение се изплаща за целия им престой, включително до три календарни дни за пътуване, в размерите, определени съответно за общо заболяване или за трудова злополука и професионална болест.

Обезщетение за гледане на болен член от семейството

Чл. 45. (1) Парично обезщетение при условията и в размера на паричното обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване се изплаща и за:

1. гледане или належащо придружаване за медицински преглед, изследване или лечение в страната или в чужбина на болен член на семейството над 18-годишна възраст - на всеки осигурен до 10 календарни дни през една календарна година;
 2. гледане или належащо придружаване за медицински преглед, изследване или лечение в страната или в чужбина на болно дете до 18-годишна възраст - до 60 календарни дни през една календарна година общо за всички осигурени членове на семейството; в този срок не се включва времето за гледане на дете по т. 3 - 5;
 3. гледане на дете под карантина до 18-годишна възраст, болно от заразна болест - до изтичането на срока на карантината;
 4. гледане на болно дете до 3-годишна възраст, настанено в заведение за болнична помощ заедно с осигурения - за времето, през което осигуреният е бил в заведението;
 5. гледане на здраво дете, върнато от детско заведение поради карантина - докато трае карантината.
- (2) За един и същи осигурителен случай за едно и също време парично обезщетение по ал. 1 може да се изплаща само на един осигурен член на семейството.
- (3) За гледане на хронично болен член на семейството парично обезщетение се изплаща само при изостряне на заболяването.
- (4) За членове на семейството се считат съпругът, съпругата и техните възходящи и низходящи по права линия.

Случаи, при които не се изплаща обезщетение

Чл. 46. (1) Парично обезщетение за временна неработоспособност не се изплаща на осигурени лица, които:

1. умишлено увреждат здравето си с цел да получават отпуск или обезщетение;
 2. нарушават режима, определен от здравните органи - само за дните на нарушението;
 3. са станали неработоспособни поради употреба на алкохол, приемане на силно упойващо средство без лечебна цел или поради прояви, извършвани под въздействието на такива средства;
 4. са станали неработоспособни поради хулигански и други техни противообществени прояви, установени по съответния ред;
 5. са станали неработоспособни поради неспазване от тях на правилата за безопасна работа, установено по съответния ред.
- (2) В случаите по ал. 1, т. 3 и 4 срокът, за който не се изплаща обезщетение, не може да бъде по-дълъг от 15 календарни дни, а в случая по т. 5 - не по-дълъг от 3 календарни дни.

Парично обезщетение при трудоустрояване

Чл. 47. (1) При трудоустрояване поради временно намалена работоспособност вследствие на общо заболяване, трудова злополука или професионална болест на осигурения се изплаща парично обезщетение, ако на новата работа се намали трудовото му възнаграждение.

(2) Дневното парично обезщетение е в размер на разликата между полученото средно-дневно трудово възнаграждение през 6-те календарни месеца, предхождащи месеца на трудоустрояването, и получаваното среднодневно трудово възнаграждение след трудоустрояването. Когато осигуреният е работил по-малко от 6 месеца до деня на трудоустрояването, обезщетението се определя като разлика между среднодневното възнаграждение, определено по чл. 41, и получаваното среднодневно трудово възнаграждение след трудоустрояването.

(3) Паричното обезщетение по ал. 1 и 2 се изплаща за времето на трудоустрояването, но за не повече от 6 календарни месеца.

Раздел II **Обезщетения за майчинство**

Обезщетение при трудоустрояване поради бременност или кърмене

Чл. 48. (1) При трудоустрояване на друга работа поради бременност или кърмене на дете на осигурената жена се изплаща парично обезщетение, ако на новата работа се намали трудовото ѝ възнаграждение.

(2) Дневното парично обезщетение е в размер на разликата между полученото средно-дневно трудово възнаграждение през 6-те календарни месеца, предхождащи месеца на трудоустрояването, и получаваното среднодневно трудово възнаграждение след трудоустрояването. Когато осигурената е работила по-малко от 6 месеца до деня на трудоустрояването, обезщетението се определя като разлика между среднодневното възнаграждение, определено по чл. 41, и получаваното среднодневно трудово възнаграждение след трудоустрояването.

(3) В случай, че на новата работа трудоустроената получава среднодневно трудово възнаграждение, по-малко от минималната дневна работна заплата, установена за страната, или средното възнаграждение, определено по чл. 41, е по-малко от минималната работна заплата, установена за страната, дневното обезщетение е в размер на разликата между полученото среднодневно трудово възнаграждение преди трудоустрояването и минималната дневна работна заплата, установена за страната.

Обезщетение при бременност и раждане

Чл. 49. (1) Дневното парично обезщетение при бременност и раждане се определя в размер на 90 на сто от среднодневното възнаграждение или осигурителния доход, определени по чл. 41.

(2) Дневното парично обезщетение не може да бъде по-малко от минималната дневна работна заплата, установена за страната, и по-голямо от среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението.

Срокове за изплащане на паричното обезщетение при бременност и раждане

Чл. 50. (1) (Доп., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Осигурената за всички осигурени социални рискове майка има право на парично обезщетение при бременност и раждане за срок 135 календарни дни, от които 45 дни преди раждането. Такова право се предоставя и на майката, която не е осигурена за трудова злополука, професионална болест и безработица.

(2) Когато раждането стане преди изтичането на 45 дни от началото на ползването на обезщетението, остатъкът до 45 дни се ползва след раждането.

(3) Когато детето е родено мъртво, почине или е дадено в детско заведение на пълна държавна издръжка или за осиновяване, майката има право на парично обезщетение до изтичане на 42 дни от раждането. Ако работоспособността на майката вследствие на раждането не е възстановена след 42-ия ден, срокът на обезщетението се продължава по преценка на здравните органи до възстановяване на нейната работоспособност. До изтичането на срока по ал. 1 това обезщетение се заплаща като обезщетение за бременност и раждане.

(4) Когато детето е дадено за осиновяване, настанено е в детско заведение на пълна държавна издръжка или почине след 42-ия ден от раждането, обезщетението по ал. 1 се прекратява от следващия ден. В тези случаи, ако работоспособността на майката вследствие раждането не е възстановена, се прилага ал. 3, изречения второ и трето.

(5) Осигурената или осигуреният за всички осигурени социални рискове, които осиновяват дете, имат право на обезщетение по ал. 1 в размер на разликата от възрастта на детето в деня на предаването му за осиновяване до изтичането на срока на полагащото се обезщетение за раждане.

Обезщетение при смърт или при заболяване на майката

Чл. 51. (Изм., ДВ, бр. 64 от 2000 г.) При смърт или тежко заболяване на майката (осиновителката), което я възпрепятства да гледа детето, на лицето, което ползва отпуска по чл. 167 от Кодекса на труда, се изплаща паричното обезщетение по чл. 49.

Обезщетение при бременност и раждане при прекратяване на осигуряването

Чл. 52. При прекратяване на осигуряването за всички осигурени социални рискове през време на получаване на обезщетение за бременност и раждане на осигурената се изплаща парично обезщетение до изтичане на срока на обезщетението за бременност и раждане по чл. 50.

Обезщетение при отглеждане на малко дете

Чл. 53. (1) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) След изтичането на срока на обезщетението за бременност и раждане през време на допълнителния платен отпуск за отглеждане на малко дете на майката (осиновителката) се изплаща месечно парично обезщетение в размер определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване.

(2) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Когато допълнителният платен отпуск за отглеждането на малко дете вместо от майката (осиновителката) се ползва от бащата (осиновителя) или от лицето, което е поело отглеждането на детето, се изплаща месечно парично обезщетение в размер определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. Това обезщетение се изплаща на настойника, когато той ползва отпуска по чл. 167, ал. 2 от Кодекса на труда.

(3) Изплащането на паричното обезщетение по ал. 1 и 2 се прекратява при смърт на детето, при даване за осиновяване или при настаняване на детето в детско заведение на пълна държавна издръжка.

Обезщетение при неизползване на допълнителния платен отпуск за отглеждане на малко дете

Чл. 54. (1) (Изм. и доп., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) В случаите, когато не се ползва допълнителният платен отпуск за отглеждане на малко дете или лицето, което ползва такъв отпуск, прекъсне неговото ползване, на майката (осиновителката) се изплаща

парично обезщетение в размер 50 на сто от обезщетението по чл. 53, ако тя е осигурена за всички осигурени социални рискове, включително и без трудова злополука и професионална болест и безработица.

(2) (Доп., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Ако майката (осиновителката) е починала, лишена е от родителски права или упражняването на родителските права върху детето е предоставено на бащата (осиновителя), това обезщетение се изплаща на бащата (осиновителя), а ако той е починал - на настойника. Обезщетението се изплаща, ако лицето, поело отглеждането на детето, е осигурено като работещо по трудово или служебно правоотношение или за своя сметка за всички осигурени социални рискове, както и когато не е осигурено за трудова злополука, професионална болест и безработица.

(3) Обезщетението по ал. 1 и 2 не се изплаща, ако детето е настанено в детско заведение на пълна държавна издръжка.

Глава четвърта “а” ПАРИЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА (Нова глава, ДВ, бр. 1 от 2002 г.)

Право на парично обезщетение за безработица

Чл. 54а. (1) Право на парично обезщетение за безработица имат лицата, които са подлежали на задължително осигуряване за всички осигурени социални рискове най-малко 9 месеца през последните 15 календарни месеца преди прекратяване на осигуряването и които:

1. имат регистрация като безработни в съответното териториално поделение на Агенцията по заетостта;
2. не са придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст или професионална пенсия за ранно пенсиониране;
3. не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по чл. 4.

(2) Паричното обезщетение за безработица се отпуска въз основа на заявление до териториалното поделение на Националния осигурителен институт.

(3) Паричното обезщетение за безработица се изплаща от датата на прекратяване на осигуряването, ако заявлението по ал. 2 е подадено в 3-месечен срок от тази дата. Ако заявлението е подадено след този срок по неуважителни причини, паричното обезщетение се изплаща за периода по чл. 54в, намален със закъснението.

(4) Лицата, имащи право на парично обезщетение за безработица, са длъжни да декларират обстоятелствата по ал. 1 ежемесечно пред териториалните поделения на Националния осигурителен институт.

(5) Редът за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица се урежда от Министерския съвет по предложение на Националния осигурителен институт.

Размер на паричното обезщетение за безработица

Чл. 54б. (1) Размерът на паричното обезщетение за безработица на безработните лица е 60 на сто от получения средномесечен осигурителен доход за последните 9 месеца, през които са подлежали на задължително осигуряване за всички осигурени социални рискове, и не може да бъде по-малък от минималния и по-голям от максималния размер на обезщетението за безработица.

(2) Минималният и максималният размер на обезщетението за безработица се определят ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване.

(3) Безработните лица, чиито правоотношения са били прекратени по тяхно желание или с тяхно съгласие, или поради виновното им поведение, на основание чл. 325, т. 1

и 2, чл. 326 и 330 от Кодекса на труда, чл. 103, ал. 1, т. 1, 2 и 5, чл. 105 и 107 от Закона за държавния служител, чл. 128, т. 1, 7 и 8, чл. 128а и чл. 128в, т. 2 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и чл. 253, ал. 1, т. 4, 7 и 8 от Закона за Министерството на вътрешните работи, получават минималния размер на паричното обезщетение за безработица за срок 4 месеца.

(4) Безработните лица, придобили право на парично обезщетение по чл. 54а преди изтичането на три години от предходно упражняване на правото на обезщетение за безработица, получават минималния размер на обезщетението за срок 4 месеца.

(5) Размерът на паричното обезщетение на безработните лица, работили на непълно работно време, се определя пропорционално на уговореното време. В този случай размерът на обезщетението може да бъде по-малък от определения минимален размер на обезщетението за безработица.

(6) Лицата, наети на работа на непълно работно време в срока за изплащане на паричното обезщетение и получаващи възнаграждение по-малко от минималната работна заплата, установена за страната, имат право на обезщетение за безработица в размер 50 на сто от полагащото им се парично обезщетение за оставащия период на изплащането по чл. 54в, ал. 1.

Срокове за изплащане на паричните обезщетения за безработица

Чл. 54в. (1) Паричните обезщетения за безработица се изплащат ежемесечно през месеца, следващ този, за който се дължат, в зависимост от продължителността на осигурителния стаж, за период, както следва:

Осигурителен стаж (години)	Период за изплащане на обезщетението (месеци)
до 3	4
от 3 до 5	6
от 5 до 10	8
от 10 до 15	9
от 15 до 20	10
от 20 до 25	11
над 25	12

(2) В периода по ал. 1 не се включва срокът на обезщетенията по чл. 222, ал. 1 от Кодекса на труда, чл. 106, ал. 2 от Закона за държавния служител и чл. 58, ал. 3 от Закона за висшето образование, като тези обезщетения не могат да се получават едновременно с паричното обезщетение за безработица.

(3) Средствата за парични обезщетения за безработица, неполучени по неуважителни причини 3 месеца след последната определена за получаването им дата, остават по сметката на фонд "Безработица".

Спиране изплащането на паричните обезщетения за безработица

Чл. 54г. (1) Изплащането на паричното обезщетение за безработица се спира за периода, през който лицето получава обезщетение за временна неработоспособност.

(2) Безработният е длъжен да декларира настъпването и отпадането на обстоятелствата по ал. 1 с декларацията по чл. 54а, ал. 4.

(3) Изплащането се възобновява от деня на отпадане на основанието за спиране за оставащия период.

Прекратяване изплащането на паричните обезщетения за безработица

Чл. 54д. (1) Изплащането на паричното обезщетение за безработица се прекратява при:

1. започване на трудова дейност, за която лицето подлежи на задължително осигуряване по чл. 4;
2. прекратяване на регистрацията от Агенцията по заетостта;
3. придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст или на професионална пенсия за ранно пенсиониране;
4. неизпълнение на задължението по чл. 54а, ал. 4;
5. смърт на безработния.

(2) Агенцията по заетостта е длъжна да уведоми незабавно Националния осигурителен институт за настъпването на обстоятелствата по ал. 1, т. 2.

(3) Лицето е длъжно да декларира пред съответното териториално поделение на Националния осигурителен институт за настъпването на обстоятелствата по ал. 1, т. 1 в срок 7 дни.

(4) При представяне на доказателства за наличието на уважителни причини за неспазване на задължението по чл. 54а, ал. 4 изплащането на паричното обезщетение се възстановява за оставащия към датата на прекратяването период.

(5) Ако по време на получаване на паричното обезщетение лицето започне да упражнява дейност - основание за задължително осигуряване по чл. 4, която бъде преустановена след по-малко от 9 месеца, изплащането на паричното обезщетение се възстановява за оставащия към датата на прекратяването период.

Възстановяване на добросъвестно получено парично обезщетение за безработица

Чл. 54е.(1) Изплатените парични обезщетения за безработица се възстановяват от лицата, чието уволнение е отменено като незаконно, за периода на полученото обезщетение по чл. 225, ал. 1 от Кодекса на труда, чл. 104, ал. 1 от Закона за държавния служител, чл. 134, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и чл. 263 от Закона за Министерството на вътрешните работи.

(2) В 7-дневен срок от изплащане на обезщетенията по ал. 1 осигурителят е длъжен да представи копия от съдебното решение и платежните документи в съответното териториално поделение на Националния осигурителен институт.

(3) За възстановяване на сумите длъжностното лице, на което е възложено ръководството на осигуряването за безработица в териториалното поделение на Националния осигурителен институт, издава разпореждане, което подлежи на принудително изпълнение по реда на Данъчния процесуален кодекс.

(4) Лицата по ал. 1 нямат право на парично обезщетение за безработица до пълното възстановяване на дължимите суми.

Ред за отпускане, изменение, спиране и прекратяване на паричните обезщетения за безработица

Чл. 54ж. (1) Паричните обезщетения за безработица се отпускат, изменят, отказват, спират, прекратяват, възобновяват и възстановяват с разпореждане на длъжностното лице, на което е възложено ръководството на осигуряването за безработица в териториалното поделение на Националния осигурителен институт.

(2) Длъжностното лице по ал. 1 издава разпореждане за възстановяване на неоснователно изплатените обезщетения за безработица. Дължимите суми по разпорежданията могат да се прихващат от полагащите се обезщетения и помощи за безработица и подлежат на принудително изпълнение по реда на Данъчния процесуален кодекс.

Задължения за предоставяне на информация

Чл. 54з. (1) Агенцията по заетостта предоставя на Националния осигурителен институт ежемесечно информацията, необходима за отпускане, изплащане, спиране, прекратяване или изменение на обезщетенията за безработица.

(2) Националният осигурителен институт предоставя ежемесечно информация на Агенцията по заетостта за изплащането, спирането и прекратяването на обезщетенията за безработица.

Глава пета

ОСИГУРЯВАНЕ ЗА ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ

Трудова злополука

Чл. 55. (1) Трудова злополука е всяко внезапно увреждане на здравето, станало през време и във връзка или по повод на извършваната работа, както и при всяка работа, извършена в интерес на предприятието, когато е причинило неработоспособност или смърт.

(2) Трудова е и злополуката, станала с осигурен по чл. 4, ал. 1 и 2 по време на обичайния път при отиване или при връщане от работното място до:

1. основното място на живеене или до друго допълнително място на живеене с постоянен характер;

2. мястото, където осигуреният обикновено се храни през работния ден;

3. мястото за получаване на възнаграждение.

(3) Не е налице трудова злополука, когато пострадалият умишлено е увредил здравето си.

Професионална болест

Чл. 56. (1) Професионална болест е заболяване, което е настъпило изключително или предимно под въздействието на вредните фактори на работната среда или на трудовия процес върху организма и е включено в Списъка на професионалните болести, издаден от Министерския съвет по предложение на министъра на здравеопазването.

(2) За професионална болест може да се признае и заболяване, невключено в Списъка на професионалните болести, когато се установи, че то е причинено основно и пряко от обичайната трудова дейност на осигурения и е причинило трайна неработоспособност или смърт на осигурения.

(3) Към професионалната болест се отнасят и нейното усложнение и късните ѝ последици.

Деклариране на трудова злополука

Чл. 57. (1) Осигурителят е длъжен в срок от 3 работни дни да декларира пред териториалното поделение на Националния осигурителен институт всяка трудова злополука.

(2) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Ако осигурителят не декларира злополуката, пострадалият или неговите наследници имат право в срокот една година от злополуката да я декларират пред териториалното поделение на Националния осигурителен институт.

(3) Редът за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки се определя с акт на Министерския съвет.

Разследване на трудова злополука

Чл. 58. (1) Териториалното поделение на Националния осигурителен институт съвместно с Инспекцията по труда, комитетите и групите по условия на труд и други компетентни органи в зависимост от случая разследват всяка смъртна трудова злополука, всяка злополука, причинила увреждане на повече от 3-ма работещи, както и всяка злополука, за която има основание да се предполага, че ще доведе до инвалидност.

(2) Териториалното поделение на Националния осигурителен институт може по своя преценка да разследва и други злополуки освен посочените в ал. 1.

(3) Разследването на трудова злополука трябва да установи:

1. причините и обстоятелствата за възникване на трудовата злополука;
2. вида на уврежданията;
3. (изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) други сведения, които ще подпомогнат териториалното поделение на Националния осигурителен институт да се произнесе за характера на злополуката.

(4) При разследване на злополуката пострадалият има право да присъства или да посочи да присъстват:

1. работник или служител от същата професия, или
2. член на семейството или възходящ или низходящ сродник, или
3. представител на синдикалната организация, в която членува;
4. представител на работниците и служителите в комитетите и групите по условия на труд.

(5) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Правата по ал. 4 имат наследниците на починалия при трудова злополука и лицата по т. 2, когато здравословното състояние на пострадалия не му позволява да посочи представител.

(6) Резултатите от разследването се оформят в протокол в типизирана форма, който е валиден до доказване на противното. Екземпляр от протокола се връчва от териториалното поделение на Националния осигурителен институт на пострадалия или на неговите наследници и на осигурителя.

Досие

Чл. 59. (1) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) За всяка трудова злополука или професионална болест териториалното поделение на Националния осигурителен институт открива досие, което съдържа:

1. декларацията за трудова злополука или известието за професионална болест;
2. протокол от разследването на трудовата злополука, когато такова е извършено, или протокол за проучване на професионалната болест;
3. разпореждането за приемане или за неприемане на злополуката за трудова или експертното решение за потвърждаване или отхвърляне на професионалната болест и регистрационната карта за призната професионална болест;
4. копия от болничните листове (първичен и продължения) за злополуката или заболяването;
5. документи, свързани с медицински и други разходи;
6. други документи, свързани със злополуката или заболяването.

(2) Пострадалият и осигурителят имат право да се запознават със съдържанието на досието.

(3) Досиетата се съхраняват пет години след прекратяване на осигуряването в териториалното поделение на Националния осигурителен институт, след което се предават за съхраняване в Държавния архив.

Квалифициране на злополуката за трудова

Чл. 60. (1) Длъжностното лице, определено от ръководителя на териториалното поделение на Националния осигурителен институт, въз основа на документите в досието в 7-дневен срок от декларирането издава разпореждане за приемане или за неприемане на злополуката за трудова.

(2) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) При декларирана злополука по повод на нетравматично увреждане разпореждането по ал. 1 се издава въз основа на решението на органите, осъществяващи експертизата на работоспособността.

(3) (Предишна ал. 2, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Разпореждането се изпраща на осигурения и на осигурителя в 7-дневен срок от издаването.

(4) (Предишна ал. 3, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Разпореждането подлежи на обжалване от заинтересуваните лица по реда на чл. 117.

Сигнализиране за професионална болест

Чл. 61. Практикуващите лекари и стоматолози при съмнение за професионална болест изпращат известие и до териториалното поделение на Националния осигурителен институт.

Изготвяне на документи за професионална болест

Чл. 62. (1) За всяко известие по чл. 61 териториалното поделение на Националния осигурителен институт извършва проучвания, подготвя документи и ги представя на медицинските експертни органи.

(2) Осигурителят изготвя и представя необходимите документи по ал. 1 в териториалното поделение на Националния осигурителен институт в 30-дневен срок от поискването им.

(3) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Органите на експертизата на работоспособността издават експертно решение за потвърждаване или отхвърляне на професионалната болест и попълват регистрационна карта за професионална болест.

Ред за съобщаване, регистриране и обжалване на професионални болести

Чл. 63. Редът за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести се определя с акт на Министерския съвет.

Размери на осигурителните вноски във фонд "Трудова злополука и професионална болест"

Чл. 64. (1) Размерите на осигурителните вноски, които внасят осигурителите, се определят в процент от месечния осигурителен доход на осигурения на базата на актюерските разчети.

(2) Със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване се определя размерът на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест, както и горната и долната граница, в рамките на която тя може да се променя.

(3) Размерът на осигурителната вноска може да се увеличава или да се намалява от Националния осигурителен институт по методика и ред, определени с акт на Министерския съвет.

(4) Размерът на осигурителните вноски по ал. 3 се определя ежегодно на базата на основната дейност на предприятието, честотата и тежестта на трудовите злополуки и професионалните болести, броя и тежестта на нарушенията по повод осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, изпълнението на инвестиционни програми и организацията на дейността за осигуряване на здравословни и безопасни

условия на труд и в зависимост от степента на професионалния риск.

Мероприятия за предотвратяване на трудовата злополука и професионалната болест

Чл. 65. Фонд "Трудова злополука и професионална болест" финансира мероприятия за предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести и за подобряване условията на труд чрез:

1. оказване на осигурителите на помощ, консултации и съдействие за създаване и реализиране на ефективна система за управление на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
2. разработване и участие в разработването на национални отраслови програми (стратегии) в областта на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
3. провеждане на обучение и повишаване квалификацията на работещите по въпросите на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
4. осъществяване и възлагане на научни изследвания в областта на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
5. проверка на състоянието на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
6. разследване самостоятелно или с другите компетентни органи на трудови злополуки и професионални болести;
7. провеждане на кампанийна дейност, предоставяне на информация на обществото по проблемите на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
8. разработване и участие в разработването на нормативни актове по безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
9. изучаване и разпространяване на положителния опит в създаването на безопасни условия на труд;
10. извършване на други дейности по предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести.

Задължения на осигурителя

Чл. 66. Осигурителят е длъжен:

1. да уведомява в 30-дневен срок териториалното поделение на Националния осигурителен институт за:
 - а) изменения в технологията или характера на работа на предприятието;
 - б) ликвидация на предприятието;
2. да уведомява незабавно териториалното поделение на Националния осигурителен институт, Инспекцията по труда и други компетентни органи за всяка смъртна трудова злополука, за всяка злополука, причинила увреждане на повече от трима работещи, както и за всяка злополука, за която има основание да се предполага, че ще доведе до инвалидност;
3. (изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) да изпраща в териториалното поделение на Националния осигурителен институт копия от болничните листове (първичен и продължения) за трудова злополука или професионална болест;
4. (отм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.);
5. (отм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.).

Задължения на осигуреното лице

Чл. 67. Осигуреното лице е длъжно:

1. да познава и да изпълнява изискванията на нормативните актове за безопасност на труда и опазване на здравето при работа, както и правилата за вътрешния трудов ред на предприятието;

2. да уведоми незабавно осигурителя или негов пълномощник за настъпила трудова злополука или за установена професионална болест, с изключение на случаите, когато това е невъзможно.

Глава шеста **ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ**

Раздел I

Пенсии за осигурителен стаж и възраст

Придобиване право на пенсия

Чл. 68. (1) Право на пенсия за осигурителен стаж и възраст се придобива при навършване на възраст 60 години и 6 месеца за мъжете и 55 години и 6 месеца за жените, при условие че сборът от продължителността на осигурителния стаж и възрастта не е по-малък от 98 за мъжете и 88 за жените.

(2) От 31 декември 2000 г. възрастта по ал. 1 се увеличава от първия ден на всяка следваща календарна година с 6 месеца за мъжете и за жените до достигане на 63 години за мъжете и 60 години за жените, а сборът от продължителността на осигурителния стаж и възрастта се увеличава с 1 до достигане на 100 за мъжете и 90 за жените.

(3) От 31 декември 2004 г. сборът от продължителността на осигурителния стаж и възрастта за жените по ал. 2 се увеличава от първия ден на всяка следваща календарна година с една до достигане на 94.

(4) В случай, че сборът от продължителността на осигурителния стаж и възрастта е по-малък от посочения в ал. 1 - 3, право на пенсия се придобива при 15 години осигурителен стаж, от които 12 години действителен стаж и навършване на 65-годишна възраст за мъжете и жените.

Придобиване право на пенсия от кадровите военнослужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и от държавните служители - офицери, сержанти и граждански лица по Закона за Министерството на вътрешните работи (Изм. на заглавието, ДВ, бр. 64 от 2000 г.)

Чл. 69. (1) Кадровите военнослужещи придобиват право на пенсия при уволнение, независимо от възрастта им, при 25 години трудов стаж, от които две трети да са действително изслужени на кадрова военна служба.

(2) (Изм., ДВ, бр. 64 от 2000 г.) Държавните служители - офицери, сержанти и граждански лица от Министерството на вътрешните работи, офицерите и сержантите от Специализираната следствена служба, от Главна дирекция "Главно управление на местата за лишаване от свобода" и от Главна дирекция "Следствени арести" на Министерството на правосъдието, от Специалната куриерска служба на Министерството на транспорта и съобщенията, следователите и помощник-следователите, както и лицата по § 19 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията (ДВ, бр. 73 от 1998 г.), при уволнение придобиват право на пенсия при 25 години трудов стаж, от които две трети да са действително изслужени на такива длъжности в посочените ведомства, независимо от възрастта.

(3) Кадровите военнослужещи и офицерите и сержантите по ал. 1 и 2, прослужили 15 години на длъжности от летателния състав, екипажите на подводните съдове и водолазния състав, придобиват право на пенсия при уволнение, независимо от възрастта им.

Размер на пенсията

Чл. 70. (1) Размерът на пенсията за осигурителен стаж и възраст се определя, като доходът, от който се изчислява пенсията, се умножи със сумата, образувана от: по един процент за всяка година осигурителен стаж и съответната пропорционална част от процента за месеците осигурителен стаж.

(2) Доходът, от който се изчислява пенсията, се определя, като средномесечният осигурителен доход за страната за предходната година се умножи по индивидуалния коефициент на лицето.

(3) Индивидуалният коефициент се изчислява от дохода на лицето, върху който са внесени осигурителни вноски за периода от три последователни години от последните 15 години осигурителен стаж до 1 януари 1997 г. по избор на лицето и от дохода за периода след тази дата до пенсионирането му.

(4) За изчисляване на индивидуалния коефициент се определят:

1. съотношението между средномесечния осигурителен доход на лицето за периода до 31 декември 1996 г. и средномесечната работна заплата за страната за същия период, обявена от Националния статистически институт;
2. съотношението между средномесечния осигурителен доход на лицето за периода след 31 декември 1996 г. и средномесечния осигурителен доход за страната за същия период.

(5) Индивидуалният коефициент се определя, като всяко от съотношенията по ал. 4 се умножава съответно по броя на месеците, за които то е установено, и сборът на получените произведения се разделя на общия брой на месеците, включени в двата периода.

(6) Когато лицата не са работили след 1 януари 1997 г., индивидуалният коефициент е равен на съотношението по ал. 4, т. 1, а когато базисният период е изцяло след тази дата, индивидуалният коефициент е равен на съотношението по ал. 4, т. 2.

(7) (Изм., ДВ, бр. 64 от 2000 г.) Размерът на личната пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 - 3 не може да бъде по-малък от 115 на сто от социалната пенсия за старост, а за лицата по чл. 68, ал. 4 - не по-малък от 105 на сто от социалната пенсия за старост.

(8) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) При определяне на пенсия по международен договор, по който Република България е страна, се взема предвид осигурителният доход за осигурителния стаж, придобит по българското законодателство.

Доход, от който се изчислява пенсията

Чл. 70а. (Нов, ДВ, бр. 1 от 2002 г.)

(1) Средномесечният осигурителен доход се определя от възнаграждението или осигурителния доход, върху които са внесени или дължими осигурителните вноски за лицата по чл. 4, ал. 1, 2 и ал. 3, т. 5, а за самоосигуряващите се лица - от дохода, върху който са внесени осигурителни вноски.

(2) При определяне на средномесечния осигурителен доход не се взема предвид дохода за времето:

1. на наборна или алтернативна служба;
2. на отпуска за отглеждане на дете, през който е получавано обезщетение;
3. на зачетения осигурителен стаж на неработещите майки;
4. на обучение на лицата, завършили висше или полувисше образование, за което са внесени осигурителни вноски;
5. след 1 януари 1996 г., през което родител (осиновител) на дете инвалид е полагал постоянни грижи за него до навършване на 16-годишна възраст, поради което не е работил по трудово или по служебно правоотношение и не е бил осигурен;
6. след 1 януари 2001 г., през което родител (осиновител) или съпруг (съпруга) са

полагали грижи за инвалиди със загубена работоспособност над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ, поради което не са били осигурени или не са получавали пенсия;

7. през което лицата са получавали обезщетение за безработица при отпускане на пенсии с начална дата след 31 декември 1999 г.

(3) Когато в периода, от който се определя индивидуалният коефициент, се включва време на законоустановен отпуск или законна стачка, се вземат предвид:

1. за времето на платен отпуск, заплащан от работодателя - полученото възнаграждение за този отпуск, върху което са внесени осигурителни вноски;
2. за времето на отпуск поради временна неработоспособност или бременност и раждане, през което е получавано парично обезщетение от общественото осигуряване - доходът, от който е изчислено обезщетението;
3. за времето на неплатен отпуск, който се зачита за трудов или служебен стаж, или на законна стачка - минималната месечна работна заплата, установена за страната за съответния период.

(4) При определяне на осигурителния доход за лицата по чл. 4, ал. 1 и 2 не се включват начислени и неизплатени възнаграждения.

Раздел II **Пенсии за инвалидност**

Право на пенсия

Чл. 71. Осигурените лица имат право на пенсия за инвалидност, когато са загубили напълно или частично работоспособността си завинаги или за продължително време.

Определяне на пенсията за инвалидност

Чл. 72. Пенсия за инвалидност се определя на лица с 50 и над 50 на сто загубена работоспособност.

Начална дата и срок на пенсията

Чл. 73. (1) (Доп., ДВ, бр. 64 от 2000 г.) Правото на пенсия за инвалидност се поражда от датата на инвалидизирането, а за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпване на работа - от датата на заявлението по чл. 94.

(2) Пенсията за инвалидност се отпуска за срока на инвалидността.

(3) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Пенсиите за инвалидност на лицата, навършили възрастта по чл. 68, се отпускат пожизнено.

Право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване

Чл. 74. (1) (Доп., ДВ, бр. 64 от 2000 г.; предиш текст на чл. 74, бр. 1 от 2002 г.) Осигурените придобиват право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване, ако са загубили работоспособността си и имат осигурителен стаж, придобит до датата на инвалидизирането, а за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпване на работа - от датата на заявлението по чл. 94, както следва:

1. до 20-годишна възраст и за слепите по рождение и на ослепелите преди постъпването им на работа - независимо от продължителността на осигурителния стаж;
2. до 25-годишна възраст - една година;
3. до 30-годишна възраст - 3 години;
4. (изм., ДВ, бр. 64 от 2000 г.) над 30-годишна възраст - 5 години;

5. (отм., ДВ, бр. 64 от 2000 г.).

(2) (Нова, ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Инвалидите по рождение и инвалидите с придобита инвалидност до постъпване на работа придобиват право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване при една година осигурителен стаж.

Размер на пенсията за инвалидност поради общо заболяване

Чл. 75. (1) (Изм., ДВ, бр. 64 от 2000 г.) Размерът на пенсията за инвалидност поради общо заболяване се определя, като доходът, от който се изчислява пенсията, се умножи с процент, равен на едно за всяка година осигурителен стаж.

(2) Когато към датата на инвалидизирането осигуреното лице е на възраст, по-ниска от възрастта по чл. 68, разликата между възрастта му и възрастта по чл. 68 се признава за осигурителен стаж. При определяне на пенсията признатите години осигурителен стаж се умножават с коефициент, както следва:

1. за лица с намалена работоспособност над 90 на сто - 0,9;
2. за лица с намалена работоспособност от 71 до 90 на сто - 0,7;
3. (изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) за лица с намалена работоспособност от 50 до 70,99 на сто - 0,5.

(3) (Отм., ДВ, бр. 64 от 2000 г.).

(4) Размерът на пенсията за инвалидност поради общо заболяване не може да бъде по-малък от:

1. за лица с намалена работоспособност над 90 на сто - 140 на сто от социалната пенсия за старост;
2. за лица с намалена работоспособност от 71 до 90 на сто - 130 на сто от социалната пенсия за старост;
3. (изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) за лица с намалена работоспособност от 50 до 70,99 на сто - 105 на сто от социалната пенсия за старост.

Доход за изчисляване на размера на пенсията за инвалидност поради общо заболяване

Чл. 76. Доходът, от който се изчислява размерът на пенсията за инвалидност поради общо заболяване, се определя, като средномесечният осигурителен доход за страната за предходната година се умножи по индивидуалния коефициент на лицето.

Индивидуален коефициент

Чл. 77. (Доп., ДВ, бр. 64 от 2000 г.; изм. бр. 1 от 2002 г.) Индивидуалният коефициент за определяне на пенсията за инвалидност поради общо заболяване се определя по реда на чл. 70, ал. 3 - 6 до датата на инвалидизирането, а за слепите и инвалидите по рождение или с придобита инвалидност до постъпването им на работа - от датата на заявлението по чл. 94.

Пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест

Чл. 78. Осигурените, загубили 50 или над 50 на сто работоспособността си поради трудова злополука или професионална болест, имат право на пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест, независимо от продължителността на осигурителния стаж.

Размер на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест

Чл. 79. (1) Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест се определя, като средномесечният осигурителен доход за страната за предходната година се умножи по индивидуалния коефициент, изчислен по реда на чл. 70, ал. 3 - 6 до датата на инвалидизирането и по следните коефициенти:

1. за лица с намалена работоспособност над 90 на сто - 0,4;
2. за лица с намалена работоспособност от 71 до 90 на сто - 0,35;
3. (изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) за лица с намалена работоспособност от 50 до 70,99 на сто - 0,30.

(2) Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест не може да бъде по-малък от:

1. за лица с намалена работоспособност над 90 на сто - 150 на сто от социалната пенсия по старост;
2. за лица с намалена работоспособност от 71 до 90 на сто - 140 на сто от социалната пенсия за старост;
3. (изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) за лица с намалена работоспособност от 50 до 70,99 на сто - 115 на сто от социалната пенсия за старост.

(3) (Нова, ДВ, бр. 64 от 2000 г.) Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест не може да бъде по-малък от размера, изчислен като за пенсия за инвалидност поради общо заболяване.

Раздел III Наследствени пенсии

Право на наследствена пенсия

Чл. 80. (1) Личните пенсии могат да преминават в наследствени, с изключение на пенсиите по чл. 87, 89, 90, 91 и 92.

(2) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Право на наследствена пенсия имат децата, преживелият съпруг и родителите.

(3) Отказът от наследство не лишава наследниците от право на наследствена пенсия.

(4) Получаването на наследствена пенсия не се счита за приемане на наследство.

Определяне на наследствената пенсия

Чл. 81. (1) Наследствената пенсия се определя в процент от полагащата се лична пенсия на починалото осигурено лице, както следва:

1. при един наследник - 50 на сто;
2. при двама наследници - 75 на сто;
3. при трима и повече наследници - 100 на сто.

(2) (Доп., ДВ, бр. 64 от 2000 г.) Право на наследствена пенсия имат децата и преживелият съпруг, както и родителите, ако не получават лична пенсия.

Минималният размер на наследствената пенсия не може да бъде по-малък от 90 на сто от социалната пенсия.

(3) При смърт на двамата родители (осиновители) децата имат право на наследствена пенсия, която се определя от сбора на пенсиите на починалите.

Условия за отпускане и получаване на наследствена пенсия

Чл. 82. (1) Децата имат право на наследствена пенсия до навършване на 18-годишна възраст, а след навършването ѝ, ако учат - за срока на обучението, както и за времето, през което са на наборна военна служба, но не по-късно от навършването на 26-

годишна възраст, както и над тази възраст, ако са се инвалидизирали до 18-, съответно до 26-годишна възраст.

(2) Преживелият съпруг има право на наследствена пенсия 5 години по-рано от възрастта по чл. 68 или преди тази възраст, ако е неработоспособен.

(3) Родителите имат право на наследствена пенсия от децата си, ако са навършили възрастта по чл. 68.

(4) Родителите на лицата, починали по време на наборна военна служба, имат право на наследствена пенсия, независимо от възрастта им.

Видове наследствени пенсии

Чл. 83. (1) При смърт на осигурения на наследниците се отпуска пенсия в съответствие с вида на личната пенсия за общо заболяване или поради трудова злополука или професионална болест, която починалият би получил като инвалид със загубена работоспособност повече от 90 на сто.

(2) Когато починалият е придобил право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, на наследниците се отпуска наследствена пенсия, изчислена от полагащата се пенсия за осигурителен стаж и възраст, ако това е по-благоприятно за тях.

(3) При смърт на пенсионер, който е получавал лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване или трудова злополука или професионална болест, размерът на наследствената пенсия се определя от следващата му се лична пенсия за инвалидност поради загубена работоспособност повече от 90 на сто.

(4) При смърт на военнослужещ на наборна военна служба на наследниците му се отпуска пенсия, като за база се взема размерът по чл. 86, ал. 1, равен на следващата се пенсия за военна инвалидност при намалена работоспособност над 90 на сто.

(5) (Нова, ДВ, бр. 64 от 2000 г.) При смърт на пенсионер, който е получавал пенсия за военна инвалидност, размерът на пенсията на наследниците се определя от следващата се пенсия за военна инвалидност при намалена работоспособност над 90 на сто, определена по чл. 86.

Добавка от пенсията на починал съпруг

Чл. 84. Пенсионерът има право на добавка в размер 20 на сто от пенсията или сбора от пенсиите на починалия съпруг (съпруга). Добавката не може да се получава заедно с наследствена пенсия от същия наследодател.

Раздел IV

Пенсии, несвързани с трудова дейност

Пенсия за военна инвалидност

Чл. 85. (1) Право на пенсия за военна инвалидност имат лицата, които са загубили работоспособността си поради това, че са заболели или са пострадали през време или по повод на:

1. наборната военна служба;
2. службата в запаса или в резерва.

(2) Право на пенсия за военна инвалидност имат и лицата, пострадали при оказване съдействие на въоръжените сили.

(3) Пострадали по смисъла на ал. 1 и 2 се считат и загиналите и безследно изчезналите.

Размер на пенсията за военна инвалидност

Чл. 86. (1) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Размерът на пенсията за военна инвалидност се определя в процент от социалната пенсия за старост по следната таблица:

	Намалена работоспособност		
	над 90 на сто	71 - 90 на сто	50 – 70,99 на сто
Редници и сержанти	150 на сто	140 на сто	115 на сто
Офицери	160 на сто	150 на сто	120 на сто

(2) Когато лицата по чл. 85 са били осигурени за всички осигурени социални рискове или само за трудова злополука или професионална болест преди постъпването им на наборна служба или на служба в запаса, размерът на пенсията за военна инвалидност се определя както при пенсията за трудова злополука или професионална болест, ако това е по-благоприятно за тях.

Пенсия за гражданска

Чл. 87. Право на пенсия за гражданска инвалидност имат лицата, които са загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали:

1. при изпълнение на граждански дълг;
2. случайно от органите на властта при изпълнение на служебни задачи на тези органи.

Размер на пенсията за гражданска инвалидност

Чл. 88. (1) Размерът на пенсиите за гражданска инвалидност се определя в процент от социалната пенсия за старост, както следва:

1. за лица с намалена работоспособност над 90 на сто - 150 на сто;
2. за лица с намалена работоспособност от 71 до 90 на сто - 140 на сто;
3. (изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) за лица с намалена работоспособност от 50 до 70,99 на сто - 115 на сто.

(2) На лицата, които са били осигурени за всички осигурени социални рискове или само за трудова злополука или професионална болест, пенсията се изчислява по реда, установен за пенсиите за трудова злополука или професионална болест, ако това е по-благоприятно за тях.

Социална пенсия за старост

Чл. 89. (1) (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Право на социална пенсия имат лицата, навършили 70-годишна възраст, когато годишният доход на член от семейството към датата на навършване на възрастта е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца. Ако искането е направено след навършване на 70-годишна възраст и след изтичане на 6-месечния срок по чл. 94, доходът на член от семейството се преценява към датата на заявлението.

(2) Размерът на социалната пенсия за старост, както и условията за нейното получаване, се определят от Министерския съвет по предложение на Министерството на труда и социалната политика и Националния осигурителен институт.

Социална пенсия за инвалидност

Чл. 90. (1) Право на социална пенсия за инвалидност имат лицата, навършили 16-годишна възраст, с намалена работоспособност повече от 71 на сто.

(2) Размерът на социалната пенсия за инвалидност за лицата със загубена работоспособност над 90 на сто е 120 на сто, а за лицата със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто - 110 на сто от социалната пенсия за старост.

Пенсия за особени заслуги

Чл. 91. Пенсия за особени заслуги към държавата и нацията се отпуска от Народното събрание по предложение на Министерския съвет.

Персонални пенсии

Чл. 92. Министерският съвет по определени от него условия и ред в изключителни случаи може да отпуска пенсии на лица, по отношение на които не са налице някои от изискванията на този кодекс.

Средства за изплащане на пенсиите, несвързани с трудова дейност

Чл. 93. Средствата за изплащане на пенсиите, несвързани с трудова дейност, са за сметка на републиканския бюджет.

Раздел V

Общи правила за пенсиите

Дата на отпускане на пенсията

Чл. 94. (Изм., ДВ, бр. 1 от 2002 г.) Пенсиите се отпускат от датата на придобиване на правото, а за пенсиите за осигурителен стаж и възраст - от датата на прекратяване на осигуряването, ако заявлението с необходимите документи е подадено в 6-месечен срок от придобиване на правото, съответно от прекратяване на осигуряването. Ако документите са подадени след изтичане на 6-месечния срок от придобиване на правото, съответно от прекратяване на осигуряването, пенсиите се отпускат от датата на подаването им.

Спиране на пенсията

Чл. 95. Пенсията се спира:

1. по искане на лицето;
2. когато пенсионерът не се яви за преосвидетелстване от органите на експертизата на работоспособността, след като е служебно повикан;
3. когато пенсионерът не е получавал пенсията си повече от 6 месеца;

4. когато не се следва изплащането ѝ на основание чл. 101.

Прекратяване на пенсията

Чл. 96. (1) Пенсията се прекратява, когато:

1. пенсионерът почине;
2. детето навърши възрастта, до която може да получава наследствена пенсия, или е осиновено;